

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт тухай хуулийн төслийн талаар

Нэг. Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийг баталж, уг хуулийг 2022 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөхөөр заасан.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрхийг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тэргүүлэгчид булаан авч хурлыг хэлбэрийн төдий болгож байгаа гэсэн үндэслэлээр энэ бүтцийг хүчингүй болгож, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын зөвлөлийг байгуулсан. Ингэснээр өдөр тутмын тулгамдсан асуудлаар иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлыг байнга хуралдуулах шаардлага гарч, тийм боломжгүйгээс орон нутагт зохицуулах шаардлагатай ажлууд цалгардах, хугацаа алдах нөхцөл үүсч байгаа тул уг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан болно.

Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгад заасны дагуу ажиллаж байгаа хэдий ч тодорхой шийдвэр гаргах эрх мэдэлгүй байгаа тул Зөвлөлд эрх шилжүүлдэг зохицуулалтыг бий болгох нь зүйтэй гэж үзэж уг хуулийн “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл” гэсэн 51 дүгээр зүйлийн 51.2 дахь хэсэгт өөрчлөлт оруулахаар хуулийн төслийг боловсруулсан. Ингэснээр Хурлын байгууллагын тасралтгүй, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл бүрдэх юм.

Мөн Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн Засаг дарга, түүнийг томилох гэсэн 56 дугаар зүйлийн 56.4.1 дэх заалтад баг, хорооны Засаг даргад нэр дэвшигч нь заавал дээд боловсролтой байх шаардлага тавьж байгаа нь амьдралд нийцэхгүй бөгөөд дээд боловсролтой боловсон хүчин орон нутагт хүрэлцээгүй байгаа учир бүрэн дундаас доошгүй боловсролтой байхаар өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

Багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын даргад зохих туршлага, бэлтгэлтэй боловсон хүчин шаардлагатай байгааг харгалзан хуралдаан даргалагчийг 4 жилийн хугацаагаар сонгож, байнгын ажиллагаатай байхаар, мөн зохих урамшуулал олгохоор хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хоёр. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар Монгол Улсын Засгийн газраас санал авахад 2024 оны 04 дүгээр сарын 17-ны өдрийн хуралдааны тэмдэглэлээр Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар тэргүүлэгчдийн үүргийг өөрчлөн хуралд шилжүүлэх үзэл баримтлалын чиглэлтэй зөрчилдсөн, Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх төрийн удирдлагад нэр дэвшигчдэд харилцан адилгүй шаардлага тогтоосон, Төсвийн

хэмнэлтийн тухай хуулийн шаардлага зөрчсөн зэрэг үндэслэлээр эсрэг санал ирүүлжээ.

Засгийн газрын байр суурийг хүлээн авч байна. Гэвч Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах дараах хэрэгцээ, шаардлага байна.

2.1.Төрийн үйлчилгээг иргэдэд шуурхай, чанартай хүргэж, орон нутгийн чухал шийдвэрүүд гарахад хугацаа алдахгүй байх, мөн Хурлын байгууллагын тасралтгүй, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл бүрдэнэ.

2.2.Хуулийн шаардлагад нийцсэн боловсон хүчин орон нутагт төдийлөн хангалттай биш байгаа зэрэг болно.

Монгол Улсын Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн хэрэгжилтэд 2018, 2023 онд хийсэн дүн шинжилгээний тайланд орон нутгийн газар зүй, цаг үеийн ажлын онцлогтой уялдан нийтийн төлөөлөгчийн хурлын эрх мэдлийг “Хурлын дарга хороодод шилжүүлэхийг одоохондоо түдгэлзэж, эхлээд Зөвлөлд эрх шилжүүлэх зохицуулалтыг тодорхой хугацаанд туршиж зүгшрүүлэх хэрэгтэй” /2023 он, 63-р тал/ гэж зөвлөснийг анхааралдаа авлаа. Ингэхдээ “Хурлаас шилжүүлснээс бусад тохиолдолд Хурлын бүхэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даасан шийдвэр гаргахгүй” гэсэн хязгаарлалт хийж байгаа юм.

Гурав.Баг нь Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын дагуу өөрийн нутаг дэвсгэртэй, нутаг дэвсгэр, засаг захиргааны нэгж байх шаардлага бий. /Дүн шинжилгээ 2018 он, 21-р тал/ Үүнд тодорхой бэлтгэл шаардлагатай тул түр орхин багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын ирцийг хангахын тулд томоохон багийн өрхийн төлөөллийн тоог өөрчлөх, түүнчлэн цахим хэлбэрээр саналаа өгөх боломжийг тодорхой болгох шаардлагатай байгаа юм.

2024 оны 04 дүгээр сарын 20-ны өдөр 21 аймгийн төвийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга, ажлын албаныхантай хийсэн зөвлөгөөнөөр Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хэрэгжилтийг хэлэлцүүлж, саналыг нэгтгэхэд дараах чиглэл гарч байв.

3.1.Сумын өрх, хүн амын бодит статистик тоон үзүүлэлт, тэдэнд үзүүлж байгаа төрийн үйлчилгээний агуулга, хүртээмж, орон нутгийн хэрэгцээ шаардлагад үндэслэн хамаарч сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын Тамгын газар, хотын Захирагчийн албаны орон тооны бүтэц, хязгаарыг тогтоодог болох;

Өөрөөр хэлбэл 1000 гаруйхан хүн амтай, 40 000 хүн амтай сумдын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Тамгын газрын бүтэц, орон тоо адилхан байгаагаас нэг төрийн албан хаагчид ногдох ачаалал зөрүүтэй байгааг харгалзан ялангуяа Засаг даргын Тамгын газар, хотын Захирагчийн албаны бүтэц, орон тоог нэг бүрчилсэн байдлаар тогтоодог болох.

Мөн эдгээр сумдын ИТХ-ын Ажлын албыг хүн амын тоо, тэдгээрээс сонгогдсон төлөөлөгчдийн тоотой уялдуулан бусад сумдаас өөр тогтоодог байх. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага аймгийн түвшинд 16 хүртэл орон тоотой ажиллаж, аймгийн

төвийн суманд ТЗ, ТҮ-д хамаарах 3 /Хурлын дарга, жолооч орохгүйгээр/ орон тоотой ажиллаж байгаа нь бодлогын түвшинд өөр өөр байх ч “Орон нутгийн зэрэглэлтэй хот” бодлого боловсруулж байгаа газар юм.

3.2.Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийн тулд аймгийн төвийн ойролцоо оршдог, хүн ам цөөнтэй, жижиг нутаг дэвсгэртэй, зэргэлдээ сумын төвүүд нь хэт ойрхон байдаг сумдыг бүсчлэн хөгжүүлэх замаар нэгтгэн зохион байгуулах;

3.3.“Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал” үндэсний хөдөлгөөнийг орон нутагт бүсчилсэн хөгжилд суурилан хэрэгжүүлэх, ялангуяа хот, суурин газрын хүн амын хүнсний хангамжийг нэмэгдүүлэхэд анхаарах нь зүйтэй байна.

Гэвч Улсын Их Хурлын энэ удаагийн бүрэн эрхийн хугацаа дуусах дөхөж байгаа, сонгуулийн компанит ажил эхлэх гэж байгааг харгалзан юуны өмнө өөрчлөх шаардлагатай тулгамдсан цөөн асуудлаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төслийг d.parliament.mn цахим сайтад байршуулсан, иргэд олон нийтээс санал ирээгүй болно.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар төрийн үйлчилгээг иргэдэд шуурхай, чанартай хүргэж, орон нутгийн чухал шийдвэрүүд гарахад хугацаа алдахгүй байх, мөн Хурлын байгууллагын тасралтгүй, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл бүрдэнэ.

---o0o---